

Školiteľský posudok diplomovej práce

Pavla Dvořáčka MBA *Strategie harmonizace pracovního a rodinného života vysokoškolsky vzdělaných žen v počátcích jejich kariéry*

(Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, Katedra genderových studií, 2016.
Vedúca práce: doc. PhDr. Zuzana Kiczková, PhD.)

Cieľ

Hneď v úvode môžem konštatovať, že cieľ, ktorý si autor diplomovej práce vytýčil - išlo o zmapovanie stratégií zlad'ovania pracovného a rodinného života, ktoré si zvolili oslovené ženy v začiatkoch svojej kariéry, kedy už ale sa museli starať najmenej o jedno malé dieťa - bol splnený. Autor od začiatku vedel, o akú skupinu „respondentiek“ sa bude jednať, sám ich vyberal podľa viacerých spoločných znakov. Vzhľadom na to, že sa s nimi poznal ešte pred samotným výskumom a boli mu známe viaceré ich životné príbehy, upriamil svoju pozornosť viac na spôsob, akým uchopiť proces konštruovania rôznych stratégií zosúlad'ovania. Postupne si začal viac všímať mocenské vzťahy, ktoré ovplyvňovali rozhodnutia oslovených žien, ako aj ich spôsoby vyjednávania. V závere diplmovej práce sa môžeme dočítať: „Všetchny komunikační partnerky se tedy snažily vyjednávat s mocí prostor pro svou seberealizaci a pro harmonizaci svého rodinného a pracovního života....To, do jaké míry byla jejich snaha úspěšná a jakým překážkám musely čelit, bylo předmětem mého kvalitativního výzkumu v rámci této diplomové práce.“ (s.75)

Teoretické východiská

Diplomand našiel teoretické východisko v konceptoch moci u Foucaulta a čiastočne aj Butler. Faktom je, že analýza by si zaslúžila hlbšie premyslenie a argumentatívnejšie zdôvodnenie než to, ktoré je v texte diplomovej práce, predsa len diplomandom zakomponovaný mocenský uhol pohľadu, ktorý je rodovo diferencovaný, presnejšie vychádza z reflexie rodovej nerovnosti, mal pozitívny efekt, lebo ho priviedol k potrebe rozšíriť predmet jeho, ako sám píše „kvalitatívneho feministického výskumu“. Zaujímajú ho nielen rodiny, v ktorých jeho komunikačné partnerky žijú, ale aj „pôvodné“ rodiny, v ktorých vyrastali. Autor si uvedomoval, že pre interpretáciu, ktorá nie je zaťažena esencialistickými „nánosmi“ treba poznať konkrétne „socializačné návyky“ i subtilnosť fungovania rodových stereotypov.

Zvolený postup

Diplomand si zvolil subjekt - subjektový prístup, aby sa čo najviac priblížil požiadavke autonómneho subjektu a autentičnosťou čelil nadinterpretáciám, resp. dezinterpretáciám, či domýšľavým zjednodušeniam. V rozhovoroch si sám túto pozíciu vyskúšal a v celku zdarilo aj realizoval. Osvojením si tohto stanoviska zároveň riešil aj jazykovú stránku a rozhodol sa miesto výrazu „respondentky“ používať označenie „komunikačné partnerky“. Podrobne informuje o výbere komunikačných partneriek, ktoré tvorili pomerne homogénnu skupinu, čo zohralo istú úlohu vo výskume, hlavne čo sa týka významu dôvery.

Štruktúra práce

Celá teoretická časť diplomovej práce je saturovaná pomerne širokým historickým kontextom danej problematiky. Akcent kladie na vznik nukleárneho typu rodiny v európskom kultúrnom prostredí a na rodovo diferencované role v nej. Za najvydarenejšiu považujem časť nazvanú „Role ženy v reálnom socializme“, kde sa mu výberom výstižných myšlienok rôznych autorov a autoriek podarilo načrtnúť - skôr takým mozaikovým spôsobom - rodovo relevantné charakteristiky súvisiace s dichotomickým členením na verejnú a privátnu sféru v čase socialistického Československa.

Zo štruktúry a obsahu empirickej časti diplomovej práce sa dá prečítať autorov nie vždy vydarený zápas o jasnejšie formulácie problémov, základné vymedzenie pojmov, stanovenie a aj dodržanie postupnosti krokov v analýze rozhovorov.

Pri kvalitatívnej analýze sa jednoducho nevyplatí nevyzbrojiť sa istými metodologickými postupmi a preskočiť napr. obsahovú segmentáciu textu (alebo kódovanie) a namiesto toho uviesť dlhý citát, ktorý práve preto, že nie je fragmentarizovaný, neprešiel analytickou operáciou, je nefunkčný. Vybrané citáty sa nedajú priradiť k rôznym kategóriám, aby sa mohli začať formulovať východiská novej teórie „zosúladovania“. Ťažkosti sa objavujú aj na ďalšej úrovni analýzy, a to pri stanovovaní kategórií. V tomto prípade (v diplomandovej práci) ich funkciu majú plniť (na základe dobrej znalosti textu rozhovorov), vygenerované tematické okruhy (pôvodná rodina, čím chcem byť, význam partnerských vzťahov, postoj zamestnávateľa, rodové stereotypy, sebahodnotenie – kto som), ktorými autor takpovediac „prereže“ každý rozhovor. Avšak aj tu vznikajú nepríjemné otázky: Ako k nim (tematickým okruhom, kľúčovým témam) autor dospel? Prečo vybral práve tieto? Nechýba niektorá, pre cieľ výskumu relevantná téma? Ako vzájomne súvisia? Pre zodpovedanie poslednej otázky

malo napomôcť vytvoreniu mapy ako určitý pokus dať do súvislostí predtým analyzované fragmenty a tak pátrať po východiskách novej teórie.

Hoci k vytvoreným mapám mám viaceré výhrady, vysoko oceňujem, že autor diplomovej práce sa v časti 3.7. *Shrnutí analýzy* ešte raz „vrátil“ k analýze. Pri „zhŕňaní“ rôznych výrokov a argumentácií v rámci jednotlivých kľúčových tém (kategórií) sa mu podarilo naznačiť, z čoho bude musieť vychádzať „nová“ teória zosúladovania (harmonizácie) rodinného a pracovného života. Uvediem dve možné východiská, ktoré sú inšpirované čiastočne aj touto diplomovou prácou :

1. Treba uvažovať z hľadiska úzkej prepojenosti súkromnej a verejnej sféry – nestačí rekonštruovať len jednu z nich, a preto treba „analýzu sociálneho priestoru“, resp. „akú úlohu hral súkromný a verejný priestor pri uplatňovaní stratégií komunikačných partneriek na harmonizáciu ...“ (s. 67)
2. Uvažovať z hľadiska paradigmatickej zmeny. Čo ňou ale je?
Je ňou: to, že každá z komunikačných partneriek si dokázala vyjednať s mocí, založenou na tradičnom chápaní delenia mužskej a ženskej práce v domácnosti, pro seba rôznou pozíciou, (okrem Štepanky pozn. Z) a rozdiel je len v miere pomoci partnera, ilná“)

alebo

analyzovať to, čo hovorí Natálie: „*Já to tak i vnímám, že moje děti v podstatě mají dvě matky, ne matku a otce, ale že manžel mě zastoupí ve všem, není že maminka dělá toto a toto se dělá s tatínkem, prostě u nás je to úplně... takže je to dost netradiční podle mě.*“ (s. 71)

Citované riadky čítam ako návrh dekonštruovať samotnú deľbu prác na mužské a ženské. Jednoducho neexistujú ženské a mužské práce, dá sa hovoriť o prácach, ktoré viac vykonávajú .v konkrétnom historickom, spoločenskom a kultúrnom kontexte ženy a ktoré zase muži Rovnako to platí pre babičky. Citujem: „Všetchny komunikační partnerky také hovoří v rámci svých strategií o pomoci ze strany babiček (tedy svých matek nebo matek svých mužů) či pomoci placených pečovatelek. Ve svých výpovědích o výpomoci s dítětem pak žádná z nich neuvádí dědečka. I zde, v rámci takto malého vzorku, tedy stále platí genderově rozdělená péče o malé děti, která je spojovaná s ženou.“ (s. 75)

Formálne kritériá

Formálna štruktúra a úprava práce je akceptovateľná. Štylistická stránka by si zaslúžila ešte väčšiu pozornosť, hoci diplomand tu už urobil aj zásadnejšie úpravy. Rezervy sú v použití literatúry práve od českých výskumníčiek.

Napriek mojim výhradám a kritickým poznámkam vysoko hodnotím veľmi zodpovedný prístup diplomanda k napísaniu predloženej diplomovej práce. Ako školiteľka som mala možnosť vidieť akú cestu vlastného rastu prešiel, ako na sebe pracoval a posúval sa k stále k samostatnejšiemu riešeniu problémov v oblasti rodových štúdií.

Diplomová práca **Bc.Pavla Dvořáčka MBA *Strategie harmonizace pracovního a rodinného života vysokoškolsky vzdělaných žen v počátcích jejich kariéry*** splňa požiadavky, ktoré sa kladú na diplomovú prácu.

Odporúčam ju na obhajobu a navrhujem hodnotiť známku veľmi dobre (2) .
V prípade kvalitnej obhajoby a uspokojivého zodpovedania otázok nemám námietok hodnotiť ju známku výborne (1).

V Bratislave, dňa 20. septembra 2016

.....

Doc. PhDr. Zuzana Kiczková, PhD.